

Nowoczesne Systemy Zarządzania
Zeszyt 12 (2017), nr 2 (kwiecień-czerwiec)
ISSN 1896-9380, s. 281-293

Instytut Organizacji i Zarządzania
Wydział Cybernetyki
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Modern Management Systems
Volume 12 (2017), No. 2 (April-June)
ISSN 1896-9380, pp. 281-293

Institute of Organization and Management
Faculty of Cybernetics
Military University of Technology

Kreatywna rachunkowość a bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa

Creative accounting and financial security of the enterprises

Joanna Antczak

Wojskowa Akademia Techniczna, Wydział Cybernetyki
joanna.antczak@wat.edu.pl

Abstrakt: W przedsiębiorstwie decydującą rolę w procesie zarządzania ryzykiem odgrywa rachunkowość, która jest jednym z najważniejszych elementów systemu informacyjnego jednostki gospodarczej. Mimo istnienia regulacji, które jasno określają, jak należy postępować, zachowanie polegające na polepszaniu wizerunku firmy, nieujawnianiu ryzyka i zagrożeń wynikających z działalności, a także oszustwa, były, są i będą obecne w życiu gospodarczym. Pierwsze wzmianki o takich sytuacjach pojawiły się niemal natychmiast po powstaniu rachunkowości, odnotowano je już w XVI wieku. Zostały one udokumentowane w dziele *O podwójnej buchalterii* przez benedyktyńskiego zakonnika Angelo Pietra (Surdykowski, 2005, s. 62). Celem artykułu była prezentacja zjawiska kreatywnej rachunkowości, w szczególności fałszowanie sprawozdań finansowych i jej wpływ na bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa. W artykule zastosowano następujące metody badawcze: analizę literatury, studium przypadku, analizę dokumentów. **Słowa kluczowe:** rachunkowość, kreatywna rachunkowość, bezpieczeństwo finansowe, sprawozdawczość finansowa.

Abstract: It is the accounting which plays a dominant role in managing risks in a company. The accounting is one of the most essential elements of the information system in any economic entity. Despite the clear regulatory requirements which stipulate how to proceed, such behavior as upgrading the company's image, non-disclosing risks and threats related to company's activities as well as frauds still happen and will happen in the economic reality. First references to such cases were recorded soon after accounting had been established in the 16th century. They were documented by Angelo Pietra, a Benedictine monk in his work *On double book-keeping*. The objective of this article is to present a phenomenon of creative accounting, and especially a falsification of financial reports. The following research methods have been implemented in this article: a literature review, a case study, documents analysis.

Keywords: accounting, creative accounting, financial security, financial reporting.

Wstęp

Teoria ekonomii powstawała i ewoluowała wraz z rozwojem gospodarczym świata, któremu towarzyszył rozwój różnorodnych dziedzin nauki, w tym rachunkowości oraz systemów społecznych i prawnych. Coraz większa złożoność i skomplikowanie funkcjonowania jednostek gospodarczych spowodowały wprowadzenie ustawowego obowiązku prowadzenia rachunkowości i sporządzania sprawozdań finansowych. Pojawienie się rozbudowanych struktur organizacyjnych przedsiębiorstw oraz rozdzielenie własności i zarządzania przedsiębiorstwami uwidocznilo problematykę tzw. nadzoru właścicielskiego. Wraz z postępującymi procesami globalizacji gospodarki światowej zrodziła się potrzeba standaryzacji wielu obszarów funkcjonowania przedsiębiorstw, a zwłaszcza prowadzenia rachunkowości oraz badania sprawozdań finansowych (Gut, 2006, s. 12).

W związku z ujawnionymi przypadkami fałszowania sprawozdań finansowych, od kilku lat w powszechnym użyciu jest pojęcie „kreatywna księgowość” lub „kreatywna rachunkowość”. Niektórzy autorzy artykułów zarówno naukowych, jak i publicystycznych używają również pojęcia „agresywna księgowość”. Działania przedsiębiorstw określone ww. pojęciami znane są w nauce rachunkowości od lat, jednakże nasilenie oraz negatywne skutki społeczno-gospodarcze wynikające ze stosowania kreatywnej czy też agresywnej księgowości na przełomie XX i XXI w., spowodowały powszechne zainteresowanie opinii publicznej i nauki tymi zjawiskami (Gut, 2006, s. 2).

Celem artykułu jest prezentacja zjawiska kreatywnej rachunkowości – w szczególności fałszowania sprawozdań finansowych – i jej wpływu na bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa. W artykule zastosowano następujące metody badawcze: analizę literatury, studium przypadku, analizę dokumentów.

1. Kreatywna rachunkowość

Rachunkowość kreatywna to termin, który stał się w ostatnich latach bardzo popularny, a złą sławę zyskał po nagłośnieniu kolejnych skandali finansowych w koncernach o globalnym zasięgu. Pojęcie rachunkowości kreatywnej jest bardzo często kojarzone negatywnie i dotyczy głównie fałszowania i manipulacji dokonywanych w sprawozdaniach finansowych. Jednak warto w tym miejscu zaznaczyć, że: „Kreatywne liczenie jest stałą cechą systemu rachunkowości. Wiąże się ono bezpośrednio z istotą pomiaru dokonywanego w rachunkowości przedsiębiorstw, który w wielu przypadkach jest oparty wyłącznie na mniej lub bardziej obiektywnej decyzji podejmowanej przez człowieka (...)” (Surdykowski, 2005 s. 83). „Rachunkowość kreatywna zazwyczaj kojarzy się z fałszowaniem w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym sytuacji majątkowej, finansowej lub wyniku finansowego

jednostki (...)” (Przybyszewska, 2008). Rysunek 1 ilustruje spotykane w literaturze określenia dla kreatywnej rachunkowości.

Rys. 1. Określenie fałszowania sprawozdań finansowych
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wąsowski, 2010, s. 14

W związku z ujawnionymi przypadkami fałszowania sprawozdań finansowych, od wielu lat stosuje się pojęcia „rachunkowość kreatywna” lub „rachunkowość agresywna” (Schneider, 2007, s. 226). Tabela 1 prezentuje porównanie kreatywnej i agresywnej księgowości.

Tabela 1. Porównanie kreatywnej i agresywnej księgowości

Kreatywna księgowość (rachunkowość)	Agresywna księgowość (rachunkowość)
to prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad.	to świadome, zamierzone i celowe prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami lub przy niewłaściwie i tendencyjnie interpretowanych przepisach oraz zasadach rachunkowości, które może zaszkodzić użytkownikom informacji księgowych poprzez przedstawienie innej lepszej lub gorszej niż rzeczywista sytuacji ekonomicznej jednostki.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Gut, 2006, s. 10

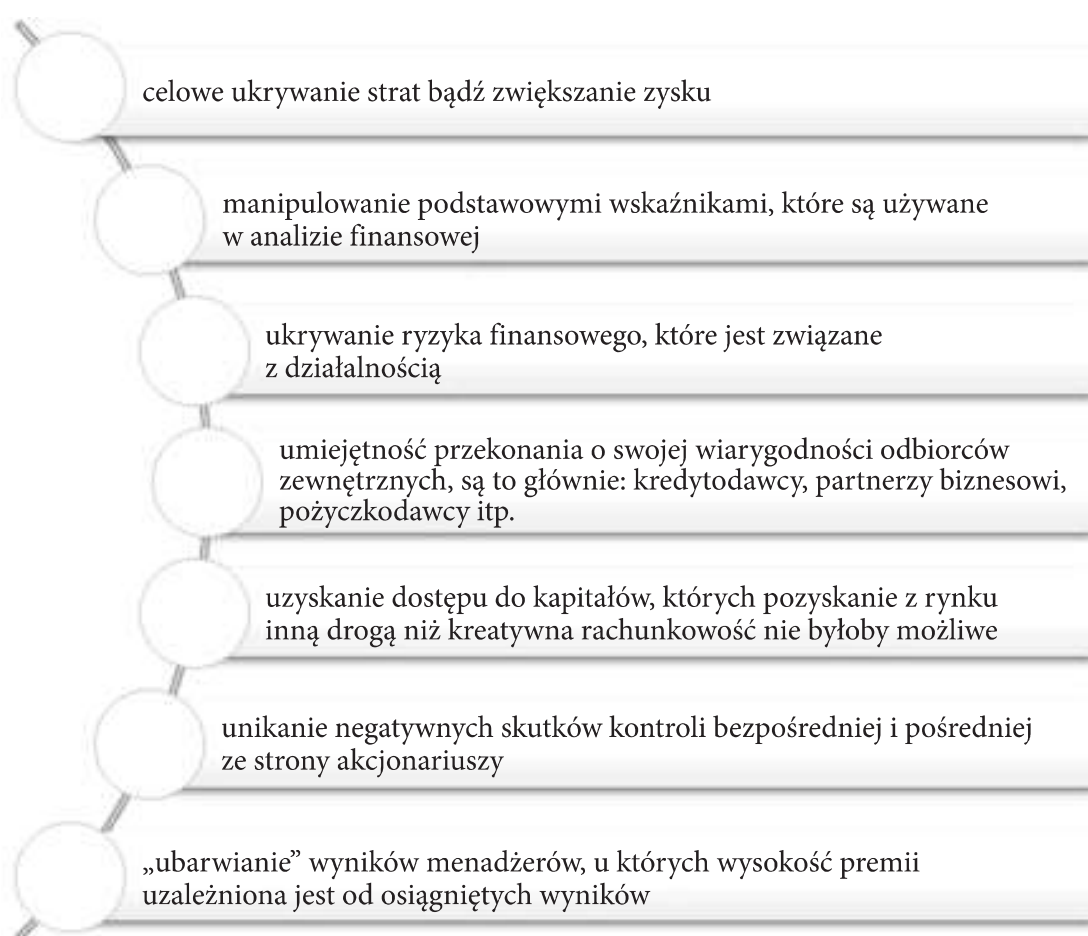
Istotą kreatywnej i agresywnej rachunkowości jest zawsze działanie celowe i zamierzone, oceniane – w zależności od przypadku – pozytywnie lub negatywnie. Stosowanie agresywnej rachunkowości zawsze wiąże się z intencjonalną nadinterpretacją lub naruszeniem zasad rachunkowości, czego efektem są księgi rachunkowe i sporządzone na ich podstawie sprawozdania finansowe nieprzedstawiające sytuacji jednostki gospodarczej w sposób jasny i rzetelny (Schneider, 2007, s. 231).

Obok pojęcia „księgowość agresywna” lub „księgowość kreatywna” stosowane jest określenie „triki finansowe” lub „przekręty finansowe”. Według H.M. Schilita „mianem trików finansowych określa się działania lub ich zaniechanie podjęte w celu ukrycia lub zniekształcenia rzeczywistych wyników finansowych lub finansowej kondycji jednostki. Ich ranga jest różna: od drobnych oszustw (np. brak jasnego oddzielenia zysków i strat działalności operacyjnej od pozaoperacyjnej) do bardziej poważnych, takich jak nieprzestrzeganie zasad rachunkowości (np. pozostawianie w bilansie bezwartościowych aktywów) po zwykle oszustwa w postaci uznawania fikcyjnych przychodów w celu zaprezentowania lepszych od rzeczywistych wyników finansowych” (Gut, 2006, s. 2-3).

Pani prof. dr hab. M. Gmytrasiewicz na czacie internetowo-telewizyjnym na prośbę o wyrażenie opinii, czy kreatywność w rachunkowości to wada czy zaleta, udzieliła bardzo ciekawej odpowiedzi, a mianowicie: „ (...) gdyby chciał podać najlepszą w kontekście tego pytania definicję rachunkowości, to powiedziałabym, że rachunkowość jest sztuką opisu rzeczywistości gospodarczej. Jak można opisywać rzeczywistość gospodarczą bez kreatywności? Rachunkowość ma prawie osiem tysięcy lat i zawsze była kreatywna. W rachunkowości obowiązują przepisy prawa, zwyczaje, które kształtowały się wiekami i są właściwie prawem zwyczajowym, no i oczywiście trzeba uwzględnić zdobycze nauki. Ale w ramach wszystkich tych wymienionych czynników, każdy księgowy ma duży margines swobody wyboru sposobu opisu rzeczywistości gospodarczej. Dzięki temu, że rachunkowość jest kreatywna, umie się dostosowywać do zmieniających się warunków i zawsze jest przydatnym systemem informacyjnym. Kreatywność rachunkowości, to być albo nie być tego systemu” (http://www.wssuczelnia.edu.pl/tresc/pl/informacje_dzialalnosc/czat9.doc).

Zaprezentowana powyżej opinia polskiego autorytetu z zakresu rachunkowości pokazuje, że kreatywność w tej dziedzinie nie musi wiązać się z czymś złym i negatywnym. Kreatywność w rachunkowości w pozytywnym tego słowa znaczeniu może nawet wspomóc działania jednostki, aby jej obraz prezentowany na zewnątrz nie był zafałszowany, a wręcz przeciwnie – bardziej czytelnie i zrozumiale przedstawiał jej sytuację. Warto tu przytoczyć jeszcze jedno zdanie, które jest dla mnie kwintesencją odczuwania zjawiska kreatywności, zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym odczuciu „kreatywność w rachunkowości może przyjąć różne formy od rzetelnego zaprezentowania sytuacji finansowej i majątkowej organizacji gospodarczej, po nieuczciwą manipulację danymi finansowymi” (Surydkowski, 2005, s. 77-78).

Przykładów tworzenia iluzji księgowej w literaturze można spotkać wiele. Rysunek 2 ilustruje katalog tzw. siedmiu grzechów głównych kreatywnej rachunkowości w negatywnym znaczeniu.

Rys. 2. Siedem grzechów głównych kreatywnej rachunkowości

Źródło: opracowanie własne

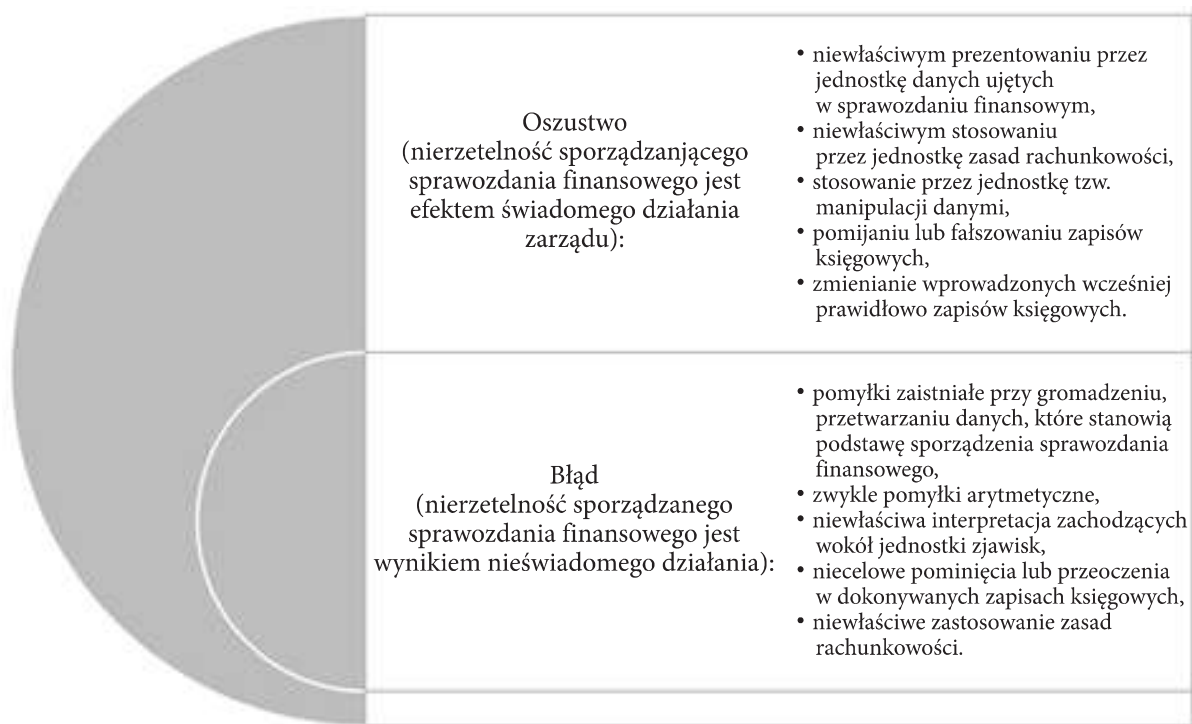
2. Fałszowanie sprawozdań finansowych

Sprawozdania finansowe stanowią główne źródło do dokonania bieżącej analizy i zarazem oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej jednostki gospodarczej, dlatego szczególnie niebezpieczne jest występowanie błędów i oszustw księgowych, powodujących fałszowanie materiału źródłowego (rys. 3).

Szersze znaczenie od kreatywnej rachunkowości ma pojęcie „oszustwo”, natomiast „błąd” może wynikać między innymi ze złej interpretacji przepisów prawa bilansowego. Z punktu widzenia prezentacji sprawozdań finansowych ciężar gatunkowy zarówno oszustwa, jak i błędu jest taki sam.

Podstawowym celem sprawozdania finansowego jako produktu końcowego procesu informacyjnego rachunkowości jest przedstawienie rzetelnego i jasnego obrazu sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostki. Cel ten można uznać za osiągnięty, jeżeli sprawozdanie finansowe zostało sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych i zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości. Źródłem tych zasad są lokalne uregulowania

prawne w poszczególnych krajach, dotyczące prowadzenia rachunkowości, a także krajowe i międzynarodowe standardy rachunkowości i sprawozdawczości finansowej (Gut, 2006, s. 29).

Rys. 3. Pojęcie błędu i oszustwa księgowego

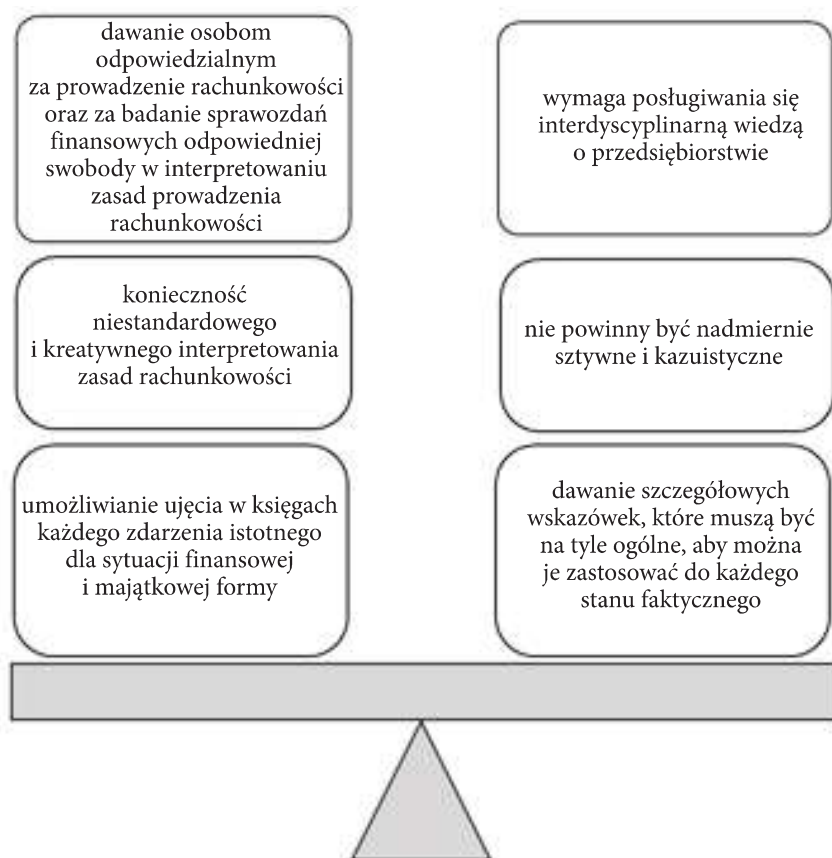
Źródło: opracowanie własne

Rys. 4. Falszowanie sprawozdań finansowych

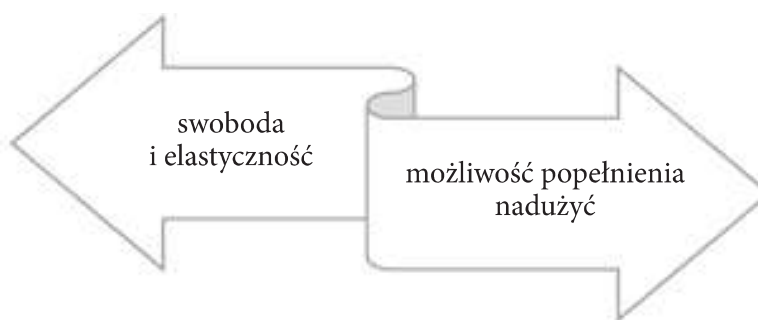
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wąsowski, 2010, s. 14

Z jednej strony pewien obszar swobody i elastyczności jest niezbędny do przedstawienia przez rachunkowość jednostki jej prawdziwego i wiernego obrazu, z drugiej – daje możliwości popełnienia nadużyć księgowych (Gut, 2006, s. 37).

Rys. 5. Cele sprawozdania finansowego jako produktu końcowego procesu informacyjnego rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Gut, 2006, s. 37

Rys. 6. Istota rachunkowości w prezentacji prawdziwego i wiernego obrazu jednostki gospodarczej

Źródło: opracowanie własne

Granica elastyczności polityki rachunkowości powinien być określony umownie punkt, w którym kończy się *true and fair view*, a zaczyna agresywna księgowość i fałszowanie sprawozdań finansowych (Gut, 2006, s. 38). Polityka rachunkowości zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt.11 ustawy o rachunkowości, to wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

Dopóki w polityce bilansowej jednostka stosuje rozwiązania, na które prawo pozwala, dopóty nie występuje jego łamanie, ponieważ jednostka jedynie korzysta z uprawnień i swobody, które ono daje.

Wiarygodność informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym zależy od sposobu i zakresu, w jakim zarządzający będą „kreować” treść sprawozdania. Kreatywność rachunkowości może przyjąć różne formy – od rzetelnego zaprezentowania sytuacji finansowej i majątkowej organizacji gospodarczej, po nieuczciwą manipulację danymi finansowymi (Ballion, 2003, s. 118). Tabela 2 ilustruje wybrane sygnały i sztuczki z nimi związane, które występować mogą w sprawozdaniach finansowych.

Do przykładów praktycznego stosowania manipulacji księgowych w sprawozdaniach finansowych polskich przedsiębiorstw można zaliczyć:

1. Oszustwa księgowe dotyczące wyceny udziałów i akcji posiadanych przez firmy w innych spółkach prawa handlowego.
2. Należności i zapasy – manipulacje księgowe związane z ich wyceną.
3. Podatek odroczony i jego wpływ na wysokość wyniku finansowego poprzez manipulację jego wielkością.
4. Manipulacje księgowe dotyczące szacowania rezerw na przyszłe zobowiązania przedsiębiorstw.
5. Manipulacje księgowe związane z celowym zwiększaniem przychodów lub zaniżaniem kosztów w danym okresie sprawozdawczym.

Tabela 2. Wybrane najważniejsze sygnały wskazujące na możliwość występowania fikcyjnych zapisów w sprawozdaniach finansowych

Sygnały	Sztuczki, które jednostka być może ukrywa
Podważane kariery członków najwyższego kierownictwa, szczególnie gdy ich poprzednie spółki wykazywały szybki wzrost zysków z restrukturyzacji, które nagle wyparowały.	Zawyżania zysku lub przepływów gotówki z działalności operacyjnej albo zaniżania długów.
Należności, które znacznie wzrastają.	Prawdopodobne zawyżenie przychodów przez przyspieszenie ich rozpoznawania lub fikcyjną sprzedaż albo nieodpowiednią wycenę.
Nienadążanie przepływów gotówki z działalności operacyjnej za zyskiem operacyjnym.	Zawyżanie przychodów lub zaniżanie kosztów.
Zapasy, które znacznie wzrastają jako procent kosztu własnego towarów sprzedanych, mierzone wskaźnikiem rotacji zapasów.	Prawdopodobne zawyżenie wartości zapasów lub zaniżenie kosztu własnego towarów sprzedanych.
Tworzenie olbrzymich rezerw przez jednorazowe odpisy; np.: z tytułu restrukturyzacji, po których występuje rozwiązanie tych rezerw.	Możliwe zawyżenie rezerw w celu powiększenia zysków w przyszłości przez rozwiązanie „zachomikowanych” rezerw i zwiększenie w ten sposób zysku.
Wielkie kwoty rozpoznane jako <i>goodwill</i> w momencie przejęcia innych spółek, które nie mają ponadprzeciętnego zwrotu z aktywów i po przejęciu także nie występuje ponadprzeciętny zwrot z aktywów.	Zawyżenie <i>goodwill</i> w chwili przejęcia w celu zawyżenia rezerw z tytułu przejęcia, aby rozwiązać je w przyszłości i powiększać zyski.
Korekty zwiększające <i>goodwill</i> w późniejszym okresie w odniesieniu do wcześniejszego przejęcia.	Zawyżenie rezerw z tytułu przejęcia w celu zawyżenia zysków w późniejszych okresach przez rozwiązywanie rezerw i zwiększanie w ten sposób zysków.
Znaczny spadek poziomu wskaźnika rotacji aktywów ogółem lub spadek wartości relacji sprzedaży do jakiegokolwiek konkretnej kategorii aktywów, np.: do rzeczowych aktywów trwałych.	Nieodpowiednia kapitalizacja kosztów, np. klasyfikowanie kosztów jako inwestycji w rzeczowe aktywa trwałe. Fikcyjny składnik aktywów nie może służyć jako część prawdziwej infrastruktury do generowania sprzedaży.
Koszty ogółem jako kategorie kosztów, które się znacznie zmniejszają jako procent sprzedaży.	Zaniżanie kosztów przez pomijanie ich ewidencjonowania lub przez ich odracanie, lub przez nieprawidłową ich kapitalizację.
Zobowiązania krótkoterminowe, które znacznie maleją jako procent aktywów krótkoterminowych lub sprzedaży.	Zaniżanie kosztów przez „niestosowanie zasady memoriałowej”.
Rezerwy na złe długi maleją jako procent należności.	Zaniżenie kosztów złych długów.
Polityka rachunkowości polegająca na agresywnym rozpoznawaniu przychodu. Na przykład sprzedaż z odroczonym terminem dostawy towarów lub oferowanie prawa do zwrotu towaru (zwłaszcza kiedy towarzyszy temu wzrost opustów cenowych wyrażonych jako procent od sprzedaży). Należy także uważać na metodę stopnia wykonania, kiedy sprzedaż niezafakturowana rośnie jako procent sprzedaży.	Zawyżanie sprzedaży przez „faszerowanie” kanałów dystrybucji lub przyspieszanie rozpoznawania przychodu lub rozpoznawanie fikcyjnego przychodu.
Odroczone koszty lub rozliczenia międzyokresowe kosztów (czynne i bierne), których udział w sumie bilansowej lub w wartości sprzedaży znacznie rośnie.	Zaniżanie kosztów przez ich odracanie.
Spółka systematycznie realizuje prognozy sprzedaży lub zysków w każdym kwartale.	Prawdopodobne zawyżanie zysków przez którąkolwiek metodę zawyżania przychodów lub zaniżania kosztów.

Źródło: Jaksona, 2008, s. 207-209

3. Bezpieczeństwo finansowe

„Bezpieczeństwo finansowe określane jest jako zdolność przedsiębiorstwa do zachowania możliwości regulowania bieżących zobowiązań oraz wysokiej sprawności działania. Bezpieczeństwo finansowe oznacza w ogólnej postaci brak zagrożeń w sferze finansów publicznych, finansów przedsiębiorstwa, ubezpieczeń, bankowości czy finansów osobistych gospodarstw domowych. Według Raczkowskiego bezpieczeństwo finansowe jest to proces stałego ograniczania i eliminacji ryzyka pieniężnego w celu takiego zabezpieczenia adekwatności kapitałowej, która będzie dostosowana do profilu ryzyka i preferencji danego podmiotu lub jednostki. Wędzki natomiast podkreśla, że im wyższa nadwyżka aktywów obrotowych nad zobowiązaniami krótkoterminowymi, tym większe bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa. Należy jednak pamiętać, aby dobierając mierniki oceny bezpieczeństwa finansowego, przedsiębiorstwa w pierwszej kolejności stosowały syntetyczne miary o bardzo szerokim polu obserwacji, pozwalające kompleksowo oceniać problem badawczy. Dopiero w dalszym rzędzie mogą zostać wykorzystane specjalistyczne mierniki oceny, obejmujące zazwyczaj wąski obszar działania danej jednostki gospodarczej” (Antczak, 2016, s. 19).

Biorąc pod uwagę, że bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa najczęściej definiowane jest jako zdolność firmy do regulowania zobowiązań, wszelkie stosowanie kreatywnej rachunkowości w rozumieniu negatywnym, m.in. fałszowanie dokumentów czy księgowanie operacji gospodarczych może wpłynąć na jego sprawność działania.

Stosowanie manipulacji księgowych w sporządzaniu sprawozdań finansowych ma wpływ na nierzetelny obraz sytuacji finansowej jednostki gospodarczej. Dokonując analizy finansowej przedsiębiorstwa na podstawie sfałszowanych sprawozdań finansowych, uzyska się błędne wyniki, a na ich podstawie mogą być podjęte złe decyzje odnośnie do dalszego rozwoju firmy czy podjętych działań inwestycyjnych. Błędnie podjęte decyzje mogą skutkować pogorszeniem sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, co może mieć wpływ na problemy z płynnością i skutkować upadłością.

4. Oszustwa księgowe stosowane w polskiej praktyce gospodarczej

Sposobem zafałszowania sprawozdań finansowych przedsiębiorstw w Polsce, w tym spółek giełdowych, jest ukrywanie strat i zobowiązań w spółkach zależnych, których sprawozdania finansowe nie podlegają konsolidacji. Zazwyczaj niekonsolidowane podmioty wykazują bardzo niskie przychody i sumę bilansową, a jednocześnie mają gigantyczne straty. Tak też było w przypadku IDM Warsaw należącej do Elektrimu, który w 2001 roku wykazał 77,6 mln zł straty przy aktywach na poziomie 13 tys. zł, a w 2001 roku 16,3 mln zł zysku przy aktywach na poziomie 1,45 mln zł.

Z powodu długoterminowych ograniczeń Elektrim nie konsolidował tureckiej spółki Enelka, która w 2001 roku miała straty (Kamiński, Owczarek, 2008, s. 121-122).

Elektrim dokonał jeszcze jednego zabiegu księgowego, który w 2000 roku znacząco poprawił wyniki spółki matki. W końcu 1999 r. podwyższył kapitał swej zależnej spółki Elektrim Telekomunikacja, wnosząc do niej aportem udziały Polskiej Telefonii Cyfrowej, wyceniając je znacznie wyżej niż wynosiły koszty objęcia tej spółki. Następnie Elektrim sprzedał 49% udziałów Elektrimu Telekomunikacji i w 1999 roku różnicę między wartością księgową udziałów Polskiej Telefonii Cyfrowej przed dokonaniem podniesienia kapitału Elektrimu Telekomunikacji zaksięgował jako przychody przyszłych okresów. W 2000 roku Elektrim przeniósł też różnicę z przychodów przyszłych okresów do przychodów finansowych i po zapłacie podatku wykazał ponad 3,45 mld zł zysku netto z tej transakcji (Kamiński, Owczarek, 2008, s. 122).

Kolejnym przykładem są praktyki księgowe stosowane przez Bank Millennium. W 2001 roku bank wykazał w sprawozdaniu rocznym 44,7 mln zł zysku netto, podczas gdy według audytora firmy KPMG Polska Audyt, bank powinien wykazać stratę w wysokości 820 mln zł. Powodem różnicy między bankiem a opinią audytora jest nieprawidłowe ujęcie księgowe skutków przejęcia kontroli nad bankiem przez inwestora zagranicznego, który zdecydował się na restrukturyzację portfela kredytowego oraz utworzenie dodatkowych rezerw na należności Banku Millennium. Wbrew polskiemu prawu bilansowemu koszty stworzenia tych rezerw nie zostały ujęte w rachunku zysków i strat, co w konsekwencji pogorszyłoby wynik finansowy. Bank Millennium poprzez utworzenie – na mocy uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy z kapitału rezerwowego i zapasowego – Funduszu Rozwoju i Ryzyka, obszedł te przepisy. Następnie Fundusz Rozwoju i Ryzyka oraz część funduszu na ryzyko ogólne przeznaczono na pokrycie rezerw celowych oraz kosztów działania i wydatków na rozwój sieci detalicznej. Zaliczenie kosztów utworzenia rezerw na należności bezpośrednio w ciężar kapitałów nie wpłynęło na zmianę stanu kapitału własnego banku na dzień 31.12.2001 r. Gdyby koszty utworzenia rezerw na należności obciążły rachunek zysków i strat za rok obrotowy 2001, wówczas wynik netto zostałby obniżony o 868 mln zł.

Innym przykładem ukazującym, jak bardzo ważna jest rola audytora w weryfikacji sprawozdań finansowych, jest upadłość Stoczni Szczecińskiej Porta Holding oraz Stoczni Szczecińskiej S.A. Jedną z podstawowych przyczyn upadku tych przedsiębiorstw było ich nadmierne zadłużenie i w konsekwencji niewypłacalność. Po ujawnieniu tego faktu niespłaceni wierzyciele skierowali zarzuty pod adresem audytora badającego księgi rachunkowe tych jednostek, a mianowicie firmy Ernst & Young. Oskarżono ją o brak zamieszczenia w opinii dotyczącej sprawozdań finansowych za 2000 rok wzmianki o zagrożeniu kontynuacji działania. Banki utrzymują, iż opierając się na informacjach uzyskiwanych od audytora, udzieliły stoczni około 1,4 mld zł pożyczek. Jedyna uwaga odnosząca się do kwestii zagrożenia kontynuacji

działania zawarta w opinii dotyczyła opóźnienia w budowie statków i związanej z tym możliwości wystąpienia dodatkowych kosztów. W opiniach dotyczących obydwu jednostek nie było jednak żadnego szacunku wartości dodatkowych kosztów oraz ich wpływu na kondycję finansową spółek. Rok później stocznia upadła (Kamiński, Owczarek, 2008, s. 123).

Podsumowanie

Podmioty gospodarcze działające na rynku spotykają się z coraz większą konkurencją. W celu dostosowania się do szybko zmieniających się warunków, jednostka gospodarcza powinna mieć zarówno wizję, jak i opracowaną strategię dla swojego istnienia na rynku w teraźniejszości, jak i w przyszłości, co może pozwoli uchronić przed szukaniem rozwiązywania problemów za pomocą metod negatywnej kreatywnej rachunkowości.

Rachunkowość kreatywna to postać prawa bilansowego dopuszczająca możliwość „kreowania” (modelowania) treści sprawozdania poprzez ujęcie w nim elementów mających wpływ na skłonienie adresata sprawozdania do pożądaných zachowań (Świdarska, 2002).

Sprawozdania finansowe dla inwestorów stanowią jedno z najważniejszych źródeł informacji o sytuacji ekonomiczno-finansowej jednostki gospodarczej. Jakość i zarazem poziom sprawozdania finansowego zależą przede wszystkim od tego, czy dane w nim zawarte są wiarygodne i znajdują pokrycie w rzeczywistości. Kreatywna rachunkowość najczęściej utożsamiana jest z celowym zniekształcaniem sprawozdań finansowych, bez znaczenia, czy to na plus, czy to na minus danych w nim prezentowanych.

W celu zminimalizowania ryzyka związanego z fałszowaniem sprawozdań finansowych, uczestnicy i kadra zarządcza powinni nauczyć się czytania i zarazem oceniania sprawozdań finansowych. Kolejnym źródłem minimalizacji ryzyka fałszowania sprawozdań finansowych powinni być biegli rewidenci, wyczuleni na symptomy mogące świadczyć o stosowaniu kreatywnej księgowości przez daną jednostkę gospodarczą.

Kadra zarządzająca jednostką gospodarczą coraz częściej musi wykazać się następującymi umiejętnościami w zakresie zarządzania finansami:

- rozpoznawania niebezpieczeństw dotyczących manipulacji księgowych,
- jak najwcześniejszego ostrzegania przed zagrożeniem bankructwem,
- rzetelnej i zarazem etycznej współpracy między organami zarządzającymi, nadzorującymi i niezależnymi audytorami.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa finansowego jednostki gospodarczej jest bardzo istotne, aby sprawozdania finansowe odzwierciedlały faktyczny obraz, a nie były zniekształcane przez mniej lub bardziej kreatywne zabiegi księgowe.

BIBLIOGRAFIA

- [1] ANTCZAK J., 2016, *Bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa na przykładzie PCC Intermodal S.A.*, „Logistyka”, nr 1/2016 (artykuł na CD).
- [2] BALLION G., 2003, *Wpływ rachunkowości kreatywnej na wiarygodność rynku finansowego w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, [w:] *Rynek finansowy w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Materiały pokonferencyjne, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej”, Bielsko-Biała.
- [3] GUT P., 2006, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- [4] JAKSONA C.W., 2008, *Bajki w świecie biznesu. Mroczna prawda o fałszowaniu sprawozdań finansowych*, Warszawa.
- [5] KAMIŃSKI R., OWCZAREK Ł., 2008, *Polityka przedsiębiorstw w zakresie sprawozdawczości finansowej*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi, Poznań.
- [6] PRZYBYSZEWSKA D., 2008, *Rachunkowość kreatywna – kiedy traktowana jest jak przestępstwo?*, „Gazeta Podatkowa”, nr 52(467) z dn. 30.06.2008 r.
- [7] SCHNEIDER K., 2007, *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- [8] SURDYKOWSKIEJ S. (red.), 2005, *Rachunkowość kreatywna a oszustwa księgowe*, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza.
- [9] ŚWIDERSKA G., 2002, *Zmiany w prawie gospodarczym a kreatywna rachunkowość – problemy do dyskusji*, III Doroczna Konferencja Audytingu, KIBR, Warszawa.
- [10] WĄSOWSKI W., 2010, *Kreatywna rachunkowość. Fałszowanie sprawozdań finansowych*, Difin, Warszawa.

NETOGRAFIA

- [1] http://www.wssuczelnia.edu.pl/tresc/pl/informacje_dzialalnosc/czat9.doc.